

شناسایی و تحلیل پیامدهای منفی توسعه گردشگری در مناطق روستایی استان اصفهان (مطالعه موردی:

روستای ایبانه)

روح‌اله رضائی^۱، پریسا رنجبران^۲

^۱دانشیار، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان؛ r_rezaei@znu.ac.ir

^۲دانش‌آموخته کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه زنجان؛ p.ranjbaran@gmail.com

چکیده

تحقیق حاضر با هدف شناسایی و تحلیل پیامدهای منفی توسعه گردشگری در روستای ایبانه در استان اصفهان صورت پذیرفت. به لحاظ روش پژوهش، این تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی - همبستگی محسوب می‌شود. جامعه آماری این تحقیق را تمامی سرپرستان خانوار در روستای ایبانه تشکیل می‌دادند (N=۱۶۰) که بر اساس جدول مورگان و کرجسی، تعداد ۱۱۰ نفر از آنان از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برای انجام تحقیق انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده گردید. روایی پرسشنامه با نظر پانلی از کارشناسان و پژوهشگران در زمینه موضوع مورد پژوهش مورد تایید قرار گرفت. برای تعیین پایایی ابزار تحقیق پیش‌آزمون انجام گرفت که مقدار آلفای کرونباخ محاسبه شده برای مقیاس میزان اهمیت پیامدهای منفی توسعه گردشگری در روستای ایبانه در حدود ۰/۸۳ بود. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS Win18 استفاده شد. یافته‌های تحلیل عاملی حاکی از آن بود که پیامدهای منفی توسعه گردشگری در روستای ایبانه در چهار عامل اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی - اکولوژیکی، فیزیکی - بهداشتی و زیست محیطی قرار می‌گیرند که این چهار عامل در مجموع در حدود ۶۵/۴۲ درصد واریانس را تبیین می‌نمایند.

کلمات کلیدی: توسعه گردشگری، پیامدهای منفی، روستای ایبانه، روستاییان.

۱- نویسنده مسئول: روح‌اله رضائی، زنجان، بلوار دانشگاه، دانشگاه زنجان، دانشکده کشاورزی، گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، تلفن و نمابر: ۰۲۴۳۳۰۵۲۲۲۳

Identifying and Analyzing the Negative Impacts of Tourism Development in Rural Areas of Isfahan Province (Case study: Abyaneh Village)

Rohollah Rezaei¹, Parisa Ranjbaran²

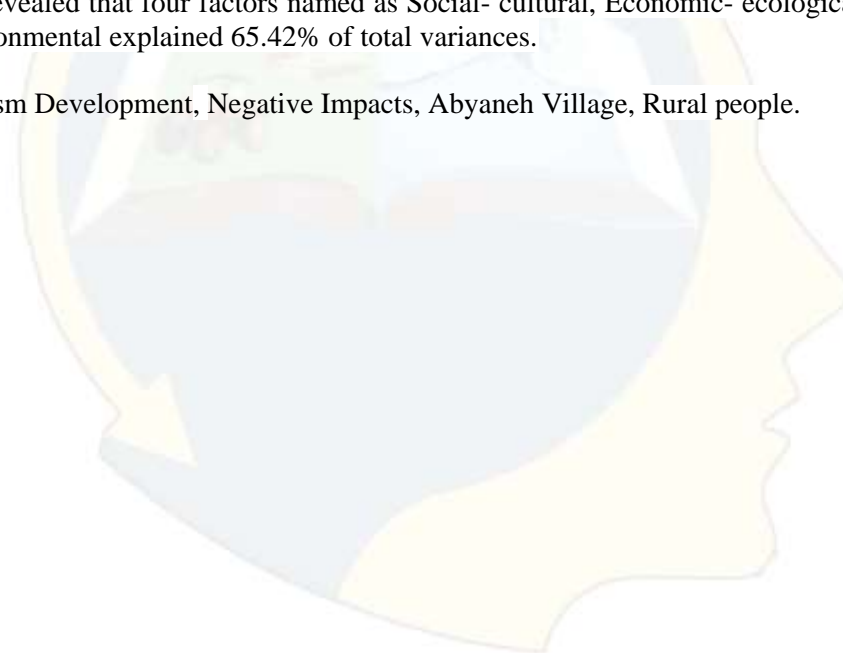
¹Associate professor, Faculty of Agriculture, University of Zanjan; r_rezaei@znu.ac.ir

²MSc Graduated, Faculty of Agriculture, University of Zanjan; p.ranjbaran@gmail.com

Abstract

The main purpose of this survey was to identify and analyze of negative impacts of tourism development in Abyaneh village in Isfahan Province. The kind of research method of the study was Descriptive-Correlation research. The statistical population of the study consisted of all the heads of household in Abyaneh village (N= 160). According to Morgan& Krejcie table, 110 persons of them were selected by Simple Random Sampling for doing the study (n=110). A questionnaire was used to collect the data. A panel of experts confirmed the validity of the questionnaire. A pilot study was conducted to establish reliability of the instrument. Cronbach alpha's coefficient for the scale of "importance of negative impacts of tourism development in Abyaneh village" was 0.83. Collected data were analyzed using the SPSS_{win18} software. The finding of factor analysis of negative impacts of tourism development in Abyaneh village revealed that four factors named as Social- cultural, Economic- ecological, Physical-sanitary and Environmental explained 65.42% of total variances.

Key words: Tourism Development, Negative Impacts, Abyaneh Village, Rural people.

مقدمه

گردشگری روستایی یکی از انواع مختلف گردشگری به شمار می‌رود و شامل فعالیت‌ها و گونه‌های مختلف گردشگری در محیط‌های روستایی و پیرامون آنها می‌شود و نیز در بردارنده ارزش‌ها و پیامدهای متفاوتی در ابعاد مختلف زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی است (Soteriades, 2002). به لحاظ مفهومی، گردشگری روستایی را می‌توان نوعی مسافرت دور از خانه به مکان‌هایی خارج از شهرک‌های اصلی و کنار ساحلی تعریف نمود. برخی نیز گردشگری روستایی را نوعی فعالیت در مناطق تفریحی- تجاری در نواحی روستایی می‌دانند که در آنها خدمات مختلفی برای گردشگران ارائه می‌شود (مهدوی و همکاران، ۱۳۸۷). در مفهوم کلاسیک، گردشگری روستایی نوعی فعالیت توریستی است که درآمد اضافی برای آنها می‌فراهم می‌کند که شغل اصلی‌شان بیشتر در حوزه کشاورزی می‌باشد (Szabo, 2005). در یک بیان کلی می‌توان گردشگری روستایی را فعالیت گردشگری در محیط روستا در نظر گرفت، یا در یک حوزه کاربردی وسیع‌تر، آن را فعالیت گردشگری در حوزه غیر شهری تلقی نمود که فعالیت‌های انسانی در آن غالباً در بخش کشاورزی است (مهدوی و همکاران، ۱۳۸۷). البته ذکر این نکته نیز ضروری است که گردشگری روستایی شامل حوزه وسیعی از فعالیت‌های مختلف می‌شود که هر یک از آنها می‌توانند جذابیت‌های خاصی را برای گردشگران داشته باشند؛ به عبارت دیگر، گردشگران با انگیزه‌های متفاوتی همچون منحصر بفرد بودن اکولوژیکی، دستیابی به فرصت‌های ماجراجویی ویژه، دیدن جذابیت‌های فرهنگی یا کیفیت فضا و محیط نواحی روستایی و ... وارد روستاها می‌شوند (رکن الدین افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵). به طور خلاصه جاذبه‌های گردشگری روستا را می‌توان در قالب جاذبه‌های بکر طبیعی در اطراف روستا (جاذبه‌های طبیعی - اکولوژیک)، جاذبه‌های مربوط به مسکن و معماری روستایی (جاذبه‌های کالبدی - فضایی)، جاذبه‌های اقتصاد روستایی و جاذبه‌های فرهنگی - اجتماعی در نظر گرفت (مرادنژادی و نظری، ۱۳۸۲).

به هر حال، علیرغم مزایای متعدد ناشی از توسعه فعالیت‌های گردشگری در مناطق روستایی در ابعاد مختلف، از آنجا که نواحی روستایی منبعی آسیب‌پذیر و مستعد تغییرات زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی می‌باشند، به ویژه تجربه نشان داده است که در هر منطقه‌ای که گردشگری به طور خودجوش و بدون برنامه‌ریزی و مدیریت موثر گسترش یافته است، پیامدهای نامطلوبی به همراه آورده و در دراز مدت مشکلات آن بیشتر از مزایای آن شده است؛ به نحوی که پیامدهایی چون آلودگی‌های زیست محیطی، تخریب منابع آب، وقوع سیل، فرسایش خاک و تخریب جنگل‌ها و مراتع از تبعات مشهود آن در دو دهه اخیر بوده است (رضوانی و صفایی، ۱۳۸۴). علاوه بر این موارد، تغییر در فعالیت‌های سنتی و هنری روستاییان به منظور متناسب ساختن آن برای گردشگران، شلوغی و ازدحام بیش از حد در مکان‌های سنتی، شیوع بیماری و بروز بیماری‌های جدید، ایجاد تضاد بین اعضای جامعه روستایی، افزایش نابرابری و شکاف اجتماعی مابین طبقات مختلف مردم روستایی، خارج از دسترس قرار گرفتن مکان‌های تفریحی برای خود افراد محلی، افزایش جرم و جنایت و برخی بزهکاری‌های اجتماعی و ... از دیگر پیامدهای منفی توسعه گردشگری روستایی می‌باشند که در صورت عدم برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح بروز نموده و می‌توانند فواید و مزایای حاصل از آن را به طور جدی تحت الشعاع قرار دهند (Butter and Stephan, 2004). با توجه به مطالب اشاره شده، می‌توان بیان داشت، گردشگری روستایی فعالیت بسیار پیچیده‌ای است که با بخش‌های دیگر جامعه و اقتصاد وجوه مشترکی دارد و دارای آثار و پیامدهای مختلفی است که می‌بایست در فرایند برنامه‌ریزی تمامی جوانب آن را مورد ملاحظه قرار داد تا از اثرات منفی آن کاسته شده و تاثیرات مثبت آن در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی افزایش یابد (محمدی یگانه و رستمی، ۱۳۸۸). با توجه به اهمیت موضوع، مطالعات مختلفی صورت گرفته است که در ادامه به طور خلاصه نتایج برخی از آنها تبیین شده است.

اقبالی و همکاران (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای اثرات مثبت و منفی گردشگری روستایی در مناطق روستایی استان سمنان را مورد بررسی قرار داده اند. نتایج تحقیق نشان داد که به موازات برخی پیامدهای مثبت، توسعه گردشگری از پیامدهای منفی متعددی همچون بالا بودن میزان ریسک فعالیت‌های گردشگری، افزایش هزینه‌ها، ایجاد تغییر در فرهنگ بومی منطقه و از بین رفتن برخی از بخش‌های آن، فشار بیش از حد بر

۱ Eghbali et al.

منابع و امکانات محلی و تخریب آنها، ایجاد آلودگی‌های زیست محیطی، فرسایش خاک و ...، برخوردار بوده است. در همین زمینه، لیو^۱ (۲۰۰۶) نیز در مطالعه‌ای به بررسی گردشگری در مناطق روستایی مالزی در ناحیه کداه و پیامدهای ناشی از توسعه آن در منطقه پرداخته است. نتایج تحقیق حاکی از آن بود که به دلیل عدم مدیریت صحیح در برخی روستاها، فعالیت‌های گردشگری نه تنها مزیتی در پی نداشته‌اند، بلکه زمینه بروز اثرات منفی چون توزیع نابرابر منافع حاصل از گردشگری و در نتیجه افزایش شکاف طبقاتی و ایجاد تضاد بین ساکنان محلی، افزایش نرخ زمین، مواد غذایی و ...، کوتاه مدت بودن و یا کم اهمیتی فرصت‌های شغلی ایجاد شده به وسیله گردشگری روستایی، بهره‌برداری نیروهای غیر روستایی از منافع اقتصادی گردشگری، نابودی و تخریب محیط زیست، فرسایش خاک، از بین رفتن درختان و جنگل‌های پیرامون روستاها، افزایش زباله و انباشتگی آشغال، آلودگی منابع آب، را نیز فراهم نموده‌اند. در مطالعه دیگری، مهدوی و همکاران (۱۳۸۷) در تحقیق خود اثرات گردشگری بر توسعه روستایی را با نظرسنجی از روستاییان دره کن و سولقان مورد ارزیابی قرار داده‌اند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن بود که گردشگری در زمینه اقتصادی اثرات محدودی داشته و به جز اشتغال‌زایی و درآمدزایی اندک، موجب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری زمین شده است. در زمینه زیست محیطی نیز ورود گردشگران به نابودی گونه‌های گیاهی و جانوری، افزایش آلودگی و تخریب محیط زیست منجر شده است (مهدوی و همکاران، ۱۳۸۷، ۳۹). در تحقیق دیگری، رضوانی و صفایی (۱۳۸۴) در بررسی گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی، فرصت یا تهدید (مطالعه موردی: نواحی روستایی شمال تهران) دریافتند که به دلیل فقدان برنامه‌ریزی و ضعف مدیریت، توسعه گردشگری در مناطق مورد مطالعه منجر به بروز پیامدهای نامطلوبی همچون آلودگی منابع آب، تخریب چشم‌اندازهای طبیعی، تخریب و تغییر کاربری اراضی کشاورزی و باغات، افزایش مهاجرت، رکود فعالیت‌های کشاورزی و دوگانگی اجتماعی شده است (رضوانی و صفایی، ۱۳۸۴، ۱۰۹).

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ میزان و درجه کنترل، غیرآزمایشی و توصیفی، از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، میدانی و در نهایت به لحاظ قابلیت تعمیم یافته‌ها، از نوع پیمایشی محسوب می‌شود. جامعه آماری این تحقیق را تمامی سرپرستان خانوار در روستای ایبانه تشکیل می‌دادند که بر اساس آمار سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۸۵) در حدود ۱۶۰ خانوار بودند (N=۱۶۰). با توجه به جدول مورگان و کرجسی، تعداد ۱۱۰ نفر از سرپرستان خانوار از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برای انجام تحقیق انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها در این تحقیق پرسشنامه بود که از دو بخش مشخصه‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان (شامل پنج متغیر) و دیدگاه پاسخگویان مورد مطالعه در خصوص میزان اهمیت هر یک از پیامدهای منفی توسعه گردشگری در روستای ایبانه (شامل ۲۱ متغیر) تشکیل شده بود که این متغیرها از طریق بررسی و مرور گسترده ادبیات نظری در حیطه مساله مورد پژوهش به ویژه پژوهش‌های صورت گرفته در داخل و خارج از کشور و نیز مصاحبه حضوری و نیمه ساختارمند با متخصصان و مطلعان کلیدی شناسایی و استخراج شده بودند. برای اندازه‌گیری بخش دوم، از طیف لیکرت پنج سطحی (از خیلی کم = ۱ تا خیلی زیاد = ۵) استفاده گردید. اعتبار پرسشنامه با نظر پانل متخصصان و کارشناسان در زمینه موضوع مورد پژوهش به ویژه اعضای هیات علمی دانشگاه زنجان مورد تایید قرار گرفت و برای تعیین قابلیت اعتماد ابزار تحقیق پیش‌آزمون (شامل ۳۰ نفر خارج از نمونه اصلی) انجام گرفت که مقدار آلفای کرونباخ محاسبه شده برای مقیاس میزان اهمیت پیامدهای منفی توسعه گردشگری در روستای ایبانه در حدود ۰/۸۳ بود که بر اساس نظر پدهازور ضریب پایایی اشاره شده قابل قبول می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم افزار SPSSWin18 صورت گرفته و نتایج تحقیق در دو بخش توصیفی (شامل فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات) و استنباطی (شامل تحلیل عاملی) ارائه گردید.

^۱ Liu

نتایج

به منظور دسته‌بندی "پیامدهای منفی توسعه گردشگری در روستای ابیانه" و تعیین مقدار واریانس تبیین شده توسط هر کدام از متغیرها در قالب عامل‌های دسته‌بندی شده، از تحلیل عاملی استفاده شد. به منظور تشخیص مناسب بودن داده‌های مربوط به مجموعه متغیرهای مورد تحلیل در خصوص پیامدهای منفی توسعه گردشگری روستایی، از آزمون بارتلت و شاخص KMO بهره گرفته شد. معنی‌داری آزمون بارتلت در سطح اطمینان ۹۹ درصد و مقدار مناسب KMO (جدول ۱)، حاکی از همبستگی و مناسبت متغیرهای مورد نظر برای انجام تحلیل عاملی بود.

جدول ۱- مقدار KMO و آزمون بارتلت و سطح معنی‌داری

مجموعه مورد تحلیل	مقدار KMO	مقدار بارتلت	سطح معنی‌داری (Sig.)
پیامدهای منفی توسعه گردشگری در روستای ابیانه	۰/۷۸۹	۶۹۱/۹۶۵	۰/۰۰۰

عامل‌های استخراج شده مجموعه مورد تحلیل یعنی پیامدهای منفی توسعه گردشگری در روستای ابیانه، همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی در جدول (۲) ارائه شده است. با توجه به نتایج کسب شده در جدول (۲)، عامل نخست از بین چهار عامل استخراجی تحت عنوان عامل "اجتماعی- فرهنگی" با مقدار ویژه ۴/۵۴۹ به تنهایی تبیین کننده ۲۶/۶۹ درصد واریانس کل مجموعه مورد تحلیل بود. پس از آن، عامل دوم با نام عامل "اقتصادی- اکولوژیکی" با مقدار ویژه ۳/۳۳۸ توانسته است ۱۸/۴۵ درصد واریانس مجموعه را تبیین نماید. در نهایت، عامل‌های سوم (فیزیکی- بهداشتی) و چهارم (زیست محیطی) با مقدار ویژه ۲/۴۳۱ و ۱/۲۴۵ به ترتیب در حدود ۱۳/۳۹ و ۶/۸۹ درصد واریانس کل را تبیین نموده‌اند. بطور کلی، این چهار عامل در مجموع ۶۵/۴۲ درصد واریانس کل را تبیین کرده‌اند که حاکی از میزان واریانس بالای تبیین شده توسط عامل‌های استخراج شده دارد.

جدول ۲- عامل‌های استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی آنها

شماره	عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
۱	اجتماعی- فرهنگی	۴/۵۴۹	۲۶/۶۹	۲۶/۶۹
۲	اقتصادی- اکولوژیکی	۳/۳۳۸	۱۸/۴۵	۴۵/۱۴
۳	فیزیکی- بهداشتی	۲/۴۳۱	۱۳/۳۹	۵۸/۵۳
۴	زیست محیطی	۱/۲۴۵	۶/۸۹	۶۵/۴۲

وضعیت قرارگیری مجموعه متغیرهای مرتبط با پیامدهای منفی توسعه گردشگری، با توجه به عوامل استخراج شده با فرض واقع شدن متغیرهای دارای بار عاملی بزرگتر از ۰/۵ پس از چرخش عامل‌ها به روش وریماکس و نامگذاری عامل‌ها، در جدول (۳) ارائه شده است. البته باید به این نکته اشاره نمود که پس از چرخش (وریماکس)، سه متغیر به دلیل پایین بودن بار عاملی (کمتر از ۰/۵) و در نتیجه معنی‌دار نبودن همبستگی آنها با دیگر متغیرها، از تحلیل حذف گردیدند.

جدول ۳- متغیرهای مربوط به هر یک از عوامل و میزان بارهای عاملی بدست آمده از ماتریس چرخش یافته

عاملها	متغیرها	بار عاملی
	تغییرات منفی در فعالیتهای سنتی و هنری روستاییان به منظور متناسب ساختن آنها برای گردشگران روستایی	۰/۸۶۱
	کاهش تدریجی استفاده از گویش محلی در منطقه	۰/۸۳۳
اجتماعی -	تاثیر رفتار و شیوه زندگی گردشگران بر رفتار و شیوه زندگی روستاییان (تغییر در نوع پوشاک، نحوه سخن گفتن و ...)	۰/۷۹۶
فرهنگی	افزایش تمایل روستاییان به استفاده از کالاهای تجملاتی و تزئینی	۰/۷۴۴
	توزیع ناعادلانه و تمرکز منافع حاصل از گردشگری در دست سرمایه‌گذاران و نهادهای دولتی و نخبگان محلی	۰/۶۸۹
	افزایش تضادها و اختلافات محلی بین افراد بومی منطقه	۰/۶۴۳
	کاهش جمعیت حیات وحش در منطقه (صدمات اکولوژیکی)	۰/۷۴۸
	ایجاد شکاف درآمدی بین روستاییان ساکن در منطقه	۰/۷۱۴
اقتصادی -	افزایش هزینه‌ها به دلیل توسعه بیشتر امکانات توریستی و تسهیلات زیربنایی و عمرانی (شبکه های آب و فاضلاب، مخابرات و ...)	۰/۶۸۱
اکولوژیکی	افزایش هزینه خدمات عمومی مثل جمع آوری زباله، خدمات بهداشتی و ...	۰/۶۱۲
	تغییر و جایجایی نیروی کار کشاورزی به بخش گردشگری	۰/۵۸۸
	بروز و شیوع بیماری‌های جدید به دلیل ورود گردشگران به مناطق روستایی	۰/۷۳۱
فیزیکی -	از بین رفتن سبک معماری سنتی در اثر توسعه خانه‌سازی مدرن در منطقه	۰/۶۲۱
بهداشتی	آسیب رسیدن به ابنیه و آثار تاریخی در منطقه	۰/۵۷۳
	تغییر کاربری اراضی کشاورزی در منطقه و کاهش اراضی زیر کشت محصولات کشاورزی	۰/۵۱۲
زیست محیطی	افزایش آلودگی‌های زیست محیطی مثل آلودگی هوا، آب، جنگل و آلودگی صوتی در منطقه	۰/۶۶۶
	فرسودگی محیط زیست و مناظر طبیعی در منطقه	۰/۵۸۲

بحث و نتیجه‌گیری

بطور کلی یافته‌های پژوهش حاکی از آن بود که توسعه گردشگری در روستای ایبانه از اثرات و پیامدهای منفی متعددی در زمینه‌های مختلف برخوردار بوده است که بر اساس نتایج تحلیل عاملی این پیامدها در چهار دسته عوامل اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی - اکولوژیکی، فیزیکی - بهداشتی و زیست محیطی قرار گرفته و در حدود ۶۵/۴۲ درصد واریانس پیامدهای منفی توسعه گردشگری در روستای ایبانه را تبیین نمودند. با توجه به نتایج کسب شده، یکی از مهمترین پیامدهای منفی فعالیت‌های گردشگری در روستای ایبانه که بر اساس نتایج تحلیل عاملی به عنوان عامل نخست وارد تحلیل گردیده و مقدار قابل توجهی از واریانس را به خود اختصاص داده است، عامل اجتماعی - فرهنگی می‌باشد. در روستای ایبانه به واسطه وجود جاذبه‌های گردشگری زیاد و ورود گردشگران انبوه به این منطقه، در برخی موارد مشاهده می‌شود که به واسطه افراط در ایجاد جذابیت‌های گردشگری، برخوردهای تجارت مابانه‌ای با جلوه‌های فرهنگی منطقه صورت گرفته و به منظور متناسب ساختن آنها برای گردشگران بیرونی تغییرات منفی متعددی در فعالیتهای هنری و سنتی روستاییان صورت می‌گیرد به نحوی که برخی از عادات و سنن، جشن‌ها، صنایع دستی و موسیقی و دیگر الگوهای فرهنگی به دلیل ارایه نامناسب و ناشایست

آنها به عنوان جاذبه‌های گردشگری، اعتبار و اصالت خود را تا حدودی از دست داده و مبدل به کالا شده‌اند. یکی دیگر از مصادیق پیامدهای منفی گردشگری در بعد اجتماعی- فرهنگی که در منطقه مورد مطالعه به خوبی قابل درک می‌باشد، کاهش تدریجی استفاده از گویش محلی در منطقه است به نحوی که طی سال‌های اخیر با افزایش شمار ورود گردشگران به روستای ایبانه و عدم برنامه‌ریزی درست در این زمینه، گویش افراد محلی تا حدود زیادی تحت تاثیر قرار گرفته و استفاده از آن کاهش یافته است. هر چند افزون بر گویش محلی، به واسطه شکل گرفتن ایستارهای مصرفی گردشگری، شماری از مردم محلی به ویژه جوانان روستایی دچار عارضه تشبه به بیگانگان شده و از الگوهای رفتاری و پوشاکی گردشگران تقلید می‌کنند، تقلیدی که بدون شناخت تفاوت پیشینه‌های فرهنگی و موقعیت‌های اجتماعی- اقتصادی گردشگران صورت می‌گیرد. برای نمونه در این زمینه، برخی از روستاییان تمایل کمتری به استفاده از لباس‌های سنتی محلی نشان داده و گرایش آنها بیشتر به سوی استفاده از کالاهای تجملاتی و تزئینی است. به هر حال، اهمیت عامل اجتماعی- فرهنگی به عنوان مهمترین پیامد منفی توسعه گردشگری در روستای ایبانه، در مطالعات متعددی همچون اقبالی و همکاران (۲۰۱۱)، لیو (۲۰۰۶) و رضوانی و صفایی (۱۳۸۴) نیز مورد تاکید قرار گرفته است.

پس از عامل اجتماعی- فرهنگی، دومین عامل که بیشترین میزان واریانس را در تحلیل عاملی به خود اختصاص داده است، عامل اقتصادی- اکولوژیکی می‌باشد. در این زمینه، یکی از مهمترین پیامدهای منفی گردشگری در روستای ایبانه صدمات اکولوژیکی و کاهش قابل توجه حیات وحش در منطقه بوده است به نحوی که افزایش تردد وسایل نقلیه به منطقه و بروز و افزایش آلودگی‌های مختلف زیست محیطی و صوتی، منجر به آسیب رساندن جدی به حیات وحش (جانوری و گیاهی) منطقه و کاهش جمعیت آنها گردیده است. علاوه بر صدمات اکولوژیکی، موضوع دیگری که در قالب عامل دوم بیشتر مورد تاکید بوده است، پیامدهای منفی اقتصادی توسعه فعالیت‌های گردشگری در روستای ایبانه می‌باشد به نحوی که به موازات توسعه گردشگری، برخی هزینه‌های اضافی همچون هزینه توسعه امکانات توریستی و تسهیلات زیربنایی و عمرانی و ارایه خدمات عمومی به افراد محلی تحمیل شده است. علاوه بر موارد اشاره شده، مساله دیگری نیز که ناشی از توسعه فعالیت‌های گردشگری در روستای ایبانه بوده است، تغییر و جابجایی بخشی از نیروی کار از بخش کشاورزی به بخش گردشگری است، به نحوی که همانطور که در قالب عامل سوم (عامل فیزیکی- بهداشتی) مورد تاکید قرار گرفته است، به علت جذابیت بیشتر فعالیت‌های گردشگری، برخی از روستاییان اراضی خود را تغییر کاربری داده و زمین‌های کشاورزی و باغی خود را به فروشگاه، پارکینگ و ... تبدیل نموده‌اند. اهمیت عامل اقتصادی- اکولوژیکی در مطالعات متعدد دیگری همچون اقبالی و همکاران (۲۰۱۱)، لیو (۲۰۰۶) و مهدوی و همکاران (۱۳۸۷) نیز مورد تاکید واقع شده است.

بر اساس نتایج تحلیل عاملی عامل بعدی که وارد تحلیل گردیده و در اولویت سوم قرار گرفته است، عامل فیزیکی- بهداشتی می‌باشد. در این زمینه، یکی از مهمترین مواردی که مورد تاکید بسیاری از افراد محلی در روستای ایبانه بوده است، بروز و شیوع بیماری‌های جدید به دلیل ورود گردشگران به منطقه در اثر تماس مستقیم بین روستاییان و گردشگران می‌باشد که اهمیت این مساله با در نظر گرفتن ورود شمار زیاد گردشگران به روستای ایبانه در طول سال، در این منطقه دو چندان است. علاوه بر این، پیامدهای فیزیکی و کالبدی نیز از دیگر پیامدهای مورد تاکید در عامل سوم می‌باشند. در این زمینه، به دلیل کاهش ساختار روستای تاریخی ایبانه و نیز تردد زیاد و بازدید بیش از حد گردشگران از یک سو و عدم سرمایه‌گذاری و مرمت بناها از سوی دیگر، بافت سنتی روستا به تدریج در حال فرسودگی و از بین رفتن می‌باشد به نحوی که برخی از آثار و مکان‌های تاریخی و باستانی مهم از جمله امامزاده یحیی و امامزاده عیسی و نیز مسجد جامع ایبانه به شدت دچار فرسایش و آسیب شده‌اند که ادامه چنین روندی در طولانی مدت حتی می‌تواند منجر به از بین رفتن کامل برخی آثار نیز گردد. البته در زمینه افزایش ساخت و سازهای غیرمجاز در روستا به منظور توسعه تسهیلات گردشگری و ... نیز موجب تسریع فرایند تخریب بافت سنتی روستا و بناهای تاریخی در منطقه شده است. اهمیت عامل فیزیکی در مطالعات دیگری همچون اقبالی و همکاران (۲۰۱۱) مورد تایید قرار گرفته است. به هر حال، علاوه بر پیامدهای منفی توسعه گردشگری در ابعاد اشاره شده شامل اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی- اکولوژیکی و فیزیکی- بهداشتی، بر اساس نتایج تحقیق بعد دیگر پیامدهای منفی توسعه گردشگری در روستای ایبانه، پیامدهای

زیست محیطی می‌باشند. برای نمونه، با افزایش ورود گردشگران به منطقه مورد مطالعه برخی آلودگی‌های زیست محیطی همچون آلودگی هوا و آب و آلودگی صوتی در منطقه افزایش یافته و در برخی نقاط نیز به دلیل تردد بیش از حد گردشگران، مناظر طبیعی دچار فرسودگی شده‌اند.

مراجع

رضوانی، محمدرضا و صفایی، جواد، (۱۳۸۴). گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی، فرصت یا تهدید (مطالعه موردی: نواحی روستایی شمال تهران). فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، ۵۴، ۱۲۱-۱۰۹.

رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و مهدوی، داوود، (۱۳۸۵). راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT (دهستان لواسان کوچک). فصلنامه مدرس علوم انسانی، ۴۵(۱۰)، ۳۱-۱.

محمدی یگانه، بهروز و رستمی، یسرا (۱۳۸۵). گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه پایدار اقتصادی (مطالعه موردی: روستای اورامان تخت). مجموعه مقالات اولین همایش ملی توسعه پایدار روستایی، کرمانشاه، دانشگاه رازی، صص ۱۱-۱.

مرادنژادی، همایون و نظری، شیرزاد (۱۳۸۲). توریسم و توسعه روستایی در ایران. مجله اجتماعی-اقتصادی جهاد، ۲۵۶، ۴۵-۳۶.

مرکز آمار ایران (۱۳۸۵). سالنامه آماری: سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۸۵ در استان اصفهان. وزارت کشور، استانداری اصفهان، معاونت برنامه‌ریزی، دفتر آمار و اطلاعات.

مهدوی، داوود (۱۳۸۱). نقش توریسم در توسعه نواحی روستایی پیرامون شهرها و آرایه مدل استراتژیک (نمونه: دهستان لواسان کوچک). رساله دکتری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تربیت مدرس.

مهدوی، مسعود، قدیری، مجتبی و قهرمانی، نسرین (۱۳۸۷). اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظرسنجی از روستاییان دره کن و سولقان. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۱(۲)، ۶۰-۳۹.

Butter, R. and Stephan, B. (2004). *Tourism and National Park*. England, John Wiley & Sons, LTD.

Eghbali, N., Bakhshandea, A. and Alipour, K. (2011). Effects of positive and negative rural tourism (Case study: Rural Semnan Province), *Journal of Geography and Regional Planning*, 4(2), 63-76.

Liu, A. (2006). Tourism in rural areas: Kedah, Malaysia, *Tourism Management*, 4(27), 878-889.

Soteriades, M. (2002). Tourism and environment in rural areas. Available at: <http://www.fund.acbe/prelude> (September 2002).

Szabo, B. (2005). Rural tourism as alternative income source for rural areas along the Hortobagy. *Journal of Agricultural Economics*, 20(11), 178-191.